

Z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1980—1983¹

Sieć biblioteczną Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie tworzyły z początkiem 1980 r. Biblioteka Główna oraz 14 bibliotek zakładowych, w tym 8 samodzielnych, z własną obsadą kadrową i 6 bibliotek niesamodzielnych, bez etatowych bibliotekarzy, z opieką sprawowaną przez pracowników naukowo-dydaktycznych.

Z dniem 15 maja 1980 r. w wyniku zarządzenia Rektora biblioteka Zakładu Filologii Romańskiej została przekształcona w bibliotekę samodzielną, z jednoetatową fachową obsługą². W rezultacie istnieje dziś 9 samodzielnych bibliotek zakładowych oraz 5 bibliotek niesamodzielnych. Są to biblioteki specjalistyczne, o zbiorach dostosowanych do potrzeb naukowo-dydaktycznych instytutu lub zakładu.

W oparciu o dotychczasową organizację Biblioteka Główna prowadzi dla całej sieci scentralizowane czynności, które obejmują:

- a) prenumeratę czasopism krajowych i zagranicznych,
- b) zakup dewizowy druków zwartych,
- c) zakup krajowy, opracowanie biblioteczne oraz konserwację zbiorów dla bibliotek niesamodzielnych.

Biblioteka Główna nastawiona jest przede wszystkim na obsługę środowiska akademickiego, to jest studentów i pra-

owników naukowo-dydaktycznych. Jest w tym zakresie ogólnouczelnianym zakładem, mającym na celu organizowanie warsztatu pracy naukowej i dydaktycznej poprzez odpowiedni dobór, fachowe opracowanie i udostępnianie zbiorów oraz prace bibliograficzne i dokumentacyjne³.

Sprawne funkcjonowanie uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego zależy w dużej mierze od zatrudnionej kadry i jej zawodowego przygotowania. Minione lata były pod tym względem nietypowe, gdyż charakteryzowały się niespotykanym przedtem ruchem kadrowym. W latach 1981-1982 na wcześniejsze emerytury i renty odeszło szereg osób z wysokimi kwalifikacjami zawodowymi i bogatym doświadczeniem. Część osób odeszło również od innych bibliotek, głównie szkolnych.

Regulacja uposażeń dla bibliotekarzy z września 1982 r. wpłynęła korzystnie na stabilizację w zawodzie i zahamowała wspomniane odejścia pracowników. W okresie charakteryzowanych 4 lat szereg osób poprzez podnoszenie kwalifikacji oraz staż pracy zdobywało także wyższe stanowiska. Poprawiło to w pewnym stopniu sytuację, jaka wytworzyła się w wyniku nasilonego ruchu kadrowego z lat 1981-82.

Aktualny stan zatrudnienia przedstawia tabela 1.

Analizując stan kadrowy uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego, warto zwrócić uwagę na strukturę zatrudnionych według wykształcenia. Na 57 osób zatrudnionych w Bibliotece Głównej, Archiwum i bibliotekach zakładowych wyższym wykształceniem legitymowały się 42 osoby, to jest 73,7% ogółu. Jest to udział znaczący i zapewniający właściwe funkcjonowanie biblioteki naukowej. Niepokojąca jest jednak zbyt mała ilość bibliotekarzy dyplomowanych. Dla uzyskania właściwej struktury kadry powinno ich być trzy razy więcej⁴.

Charakter zbiorów Biblioteki Głównej dostosowany jest do profilu i potrzeb uczelni kształcącej nauczycieli. Bi-

Tabela 1

Pracownicy biblioteki według wykształcenia i stanowisk na dzień 31 XII 1983 r.

Stanowisko w sieci	Biblioteka Gł. i Archiwum		Biblioteki zakładowe						Rezer- wa- trud- nio- nych w sie- ci			
	w y k s z t a ł c e n i e											
	wyższe		średnie		razem		wyższe			średnie		razem
	bibl.	inne	bibl.	inne	bibl.	inne	bibl.	inne		bibl.	inne	
st. kustosz dyplom.	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
kustosz dyplom.	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
ediunkt bibliot.	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	2
kustosz sż.bibl.	2	6	-	-	8	-	2	3	-	-	5	13
st. bibliotekarz	1	4	1	1	7	-	-	3	-	-	3	10
bibliotekarz	1	3	2	-	6	-	-	1	1	1	3	9
mż. bibliotekarz	1	4	-	1	6	-	1	6	-	-	7	13
st. magazynier	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1
magazynier	-	-	-	7	7	-	-	-	-	-	-	7
Razem:	6	19	3	10	38	3	14	1	1	19	57	

Tabelę zestawiono na podstawie Sprawozdania rocznego Biblioteki Głównej za rok 1983.

blioteka może bowiem spełniać swe podstawowe zadania głównie w oparciu o wartość naukową posiadanych zbiorów, ich ilość i różnorodność. Szczególny nacisk jest zatem położony na staranny dobór materiałów z zakresu nauk pedagogicznych, psychologicznych i dydaktyki poszczególnych przedmiotów wykładanych w uczelni pedagogicznej.

Tabela 2

Stan księgozbiorów w latach 1980-1983*

Lata	Druki zwarte	Wydawnictwa ciągłe	Zbiory specjalne	Razem
1980	413 917	23 684	5 999	443 600
1981	430 921	24 655	6 241	461 817
1982	447 915	26 172	6 471	480 558
1983	465 508	27 756	6 576	499 840
Przyrost 1980-1983	51 591	4 072	577	56 240
w %	12,5	17,2 _z	9,6	12,5

*Tabelę zestawiono na podstawie sprawozdań rocznych Biblioteki Głównej.

Jakkolwiek w strukturze całego przyrostu dominują druki zwarte, to najszybsze tempo przyrostu odnotowano w wydawnictwach ciągłych. Jest to zatem rozwój prawidłowy, gdyż właśnie w czasopiśmie czytelnik znajduje najświeższe wiadomości z interesujących go dziedzin.

Jednym z podstawowych problemów rozwojowych, przed którymi stoi Biblioteka Główna i cała prawie sieć bibliotek zakładowych, są sprawy lokalowe. Jest to od wielu już lat ogólna bolączka prawie wszystkich większych bibliotek uczelnianych⁵. Prócz zbiorów podstawowych muszą one bowiem groma-

dzić wieloegzemplarzowe wydania podręczników i skryptów, niezbędnych w obsłudze procesu dydaktycznego.

Od 1980 r. Biblioteka Główna boryka się z coraz większymi trudnościami lokalowymi, a brak powierzchni magazynowej wpływa hamująco na pełny rozwój Biblioteki. W lipcu 1980 r. zapełniony został książkami ostatni wolny regał w magazynie, a przez ponad rok nowe nabytki nie były udostępniane czytelnikom i składano je w stosy w korytarzach obok magazynu. Częściowo rozwiązano ten problem przenosząc Archiwum WSP, znajdujące się dotąd w pomieszczeniach Biblioteki Główniej, na strych budynku. Uzyskana po Archiwum niewielka powierzchnia (52 m²) została już w całości wykorzystana w październiku 1981 r. na ulokowanie zalegających nowości. Księgozbiór rozmieszczony został w 7 pomieszczeniach i 2 korytarzach, co znacznie wydłużyło drogę realizacji zamówień. Dalszym posunięciem mającym na celu rozwiązanie trudności lokalowych Biblioteki Główniej były próby zastosowania tzw. magazynowania zwartego, które niestety z przyczyn technicznych zakończyły się niepowodzeniem.

Konsekwencją nie rozwiązanych problemów lokalowych jest sytuacja, jaka wytworzyła się od lipca 1982 r. Od tego czasu wszystkie nowe nabytki, skatalogowane i opracowane technicznie, składane są ponownie w stosy i nie są udostępniane czytelnikom.

W październiku 1983 r. władze uczelni, w trosce o zabezpieczenie właściwego funkcjonowania Biblioteki Główniej, przydzieliły na rzecz przyszłych pomieszczeń magazynowych dwa lokale znajdujące się w suterrenach budynku głównego (pomieszczenia 15p i 16p). Lokale te, zajmowane do dzisiaj przez "Harcówkę" i warsztat ślusarski, wymagają technicznej adaptacji dla potrzeb bibliotecznych, co jest z jednej strony czasochłonne, z drugiej zaś wiąże się z niemałymi nakładami finansowymi. Można się zatem spodziewać, że do końca 1984 r. sytuacja Biblioteki Główniej nie ulegnie poprawie.

Z wielkimi trudnościami lokalowymi borykają się także biblioteki zakładowe. Można nawet stwierdzić, że z roku na rok, w miarę powiększania się specjalistycznych księgozbiorów, trudności te potęgują się.

Tabela 3

Rozmieszczenie zbiorów w sieci bibliotecznej w 1983 r.*

Wyszczególnienie	Druki zwarłe	Wydawnic- twa ciągłe	Zbiory spe- cjalne	Razem
Biblioteka Główna	310 166	16 994	2 642	329 802
Samodzielne bibl. zakładowe	148 119	10 013	3 934	162 066
Biblioteki nie- samodzielne	7 223	749	-	7 972
Razem w sieci:	465 508	27 756	6 576	499 840

* Tabelę zestawiono na podstawie sprawozdań rocznych Biblioteki Główniej.

Pomimo trudności lokalowych i niedostatków na rynku wydawniczym, Biblioteka zachowuje ciągłość w gromadzeniu wszystkich wartościowszych publikacji ukazujących się w ostatnich latach. Niemniej ograniczenia powierzchni magazynowej i znaczne podrożenie materiałów bibliotecznych powodują duży spadek zakupów. Szczególnie zaznaczyło się to w ostatnich latach, co ilustruje tabela 4.

Bezpośrednia działalność biblioteki uczelnianej przejawia się w udostępnianiu specjalistycznych zbiorów, w wypożyczeniach poza bibliotekę oraz w bieżącej informacji bibliotecznej i bibliograficznej. Jedną z najpowszechniejszych usług informacyjnych jest kontynuowana od wielu już lat akcja przysposobienia bibliotecznego studentów lat pierwszych. Akcją tą obejmuje się corocznie wszystkich nowo

Tabela 4

Przyrost księgozbiorów w latach 1980-1983*

Lata	Druki zwarłe	Wydawnictwa ciągłe	Zbiory specjalne	Razem
1980	25 567	1 283	324	27 174
1981	19 909	1 163	282	20 454
1982	17 662	1 577	230	19 469
1983	16 964	1 006	212	18 182

* Tabelę zestawiono na podstawie sprawozdań rocznych Biblioteki Głównej.

przyjętych studentów studiów stacjonarnych i zaocznych, przyczyniając się do wyrobienia nawyków samodzielnego korzystania ze zbiorów bibliotecznych. W latach 1980-1983 przeszkolono w ramach tej akcji pokaźną liczbę 4 996 studentów.

Usługi w zakresie udostępniania zbiorów bibliotecznych obrazuje tabela 5.

Stosownie do swej rangi większość usług dla czytelników świadczyła Biblioteka Główna. O ile jednak w wypożyczeniach poza bibliotekę udział Biblioteki Głównej wynosił aż 69,7%, to już w działalności czytelników tylko 59,2%. Wysoki udział bibliotek zakładowych w udostępnianiu własnych zbiorów w czytelnich instytutowych można uznać za specyficzny wykładnik ich działalności. Sytuacja w poszczególnych bibliotekach zakładowych przedstawia się oczywiście różnie, przy czym duży wpływ ma tu bezpośredni kontakt pracowników naukowych i władz instytutu z macierzystą biblioteką.

W chronologicznie ujętym zestawieniu usług dla czytelników (Tabela 5) odzwierciedla się nader wyraźnie nietypowa dla uczelni sytuacja z przełomu lat 1980/81. Wypożyczenia poza bibliotekę zmalały w tym czasie w Bibliotece Głównej

Usługi dla czytelników w latach 1980-1983

Jednostka	Lata	Wypożyczenia w czytelnictwie				Wypożyczenia poza bibliotekę				Ogółem wypożyczenia
		druki zwarte	druki ciągłe	zbiory specjalne	druki zwarte	druki ciągłe	zbiory specjalne	druki zwarte	druki ciągłe	
Biblioteka Główna	1980	24 955	31 405	198	120 695	29	3			177 285
	1981	22 602	20 834	94	100 442	-	-			143 972
	1982	25 602	16 931	62	121 100	-	-			163 124
	1983	29 649	17 776	27	116 276	32	64			163 824
	1980-1983	102 237	86 946	381	458 513	61	67			648 205
Biblioteki zakładowe	1980	27 173	13 458	1 066	43 096	7 413	383			92 589
	1981	12 799	13 045	1 153	42 604	1 500	308			71 409
	1982	22 054	10 017	1 379	44 586	2 058	453			80 553
	1983	19 663	8 403	562	51 640	4 499	542			85 309
	1980-1983	81 689	44 923	4 160	181 926	15 470	1 692			329 860

Tabele zestawiono na podstawie sprawozdań rocznych Biblioteki Głównaj.

o 16,8%, podczas gdy w bibliotekach zakładowych, silniej powiązanych z procesem dydaktycznym, nie odnotowano jeszcze tego spadku. Łączna ilość udostępnionych zbiorów w czytelnich Biblioteki Głównej uległa w latach 1980-1981 obniżeniu o ponad 13 tys. woluminów, to jest o 23,0%. Jeszcze większy regres w działalności czytelnich odnotowano w bibliotekach zakładowych, gdzie ilość udostępnionych materiałów zmniejszyła się o 14,7 tys. woluminów, tj. o 35,3%.

Zachwiana w latach 1980-1981 działalność sieci bibliotecznej wraca powoli do stanu normalnego. Łączna ilość wypożyczeń w czytelnich instytutowych była jednak jeszcze w 1983 r. mniejsza o 13,1 tys. woluminów, tj. o 31,4% w porównaniu z 1980 rokiem. Sytuacja w czytelnich Biblioteki Głównej przedstawia się pod tym względem nieco korzystniej, jakkolwiek ilość udostępnionych materiałów była tu także niższa o 9,1 tys. woluminów, tj. o 16,1%.

Podobnie kształtuje się sytuacja w ilościach wypożyczeń poza bibliotekę. W tej formie działalności Biblioteka Główna nie osiągnęła jeszcze poziomu z 1980 r. (mniej o 4,3 tys. wypożyczeń, to jest spadek o 3,6%). Bezpośrednią przyczyną tego stanu jest wspomniany już brak bazy magazynowej, w związku z czym znaczna część najnowszego księgozbioru jest praktycznie niedostępna dla czytelnika. W rozpatrywanym okresie lat 1980-1983 odnotowano natomiast w bibliotekach zakładowych wyraźny wzrost wypożyczeń (o 5,8 tys. woluminów, to jest o 11,4%).

Reasumując niniejsze uwagi, można stwierdzić, że Biblioteka Główna pomimo dużych trudności lokalowych prowadzi swą działalność w pożądanym kierunku, spełniając właściwie swe podstawowe zadania. Należy także sądzić, że przy pomocy Rady Bibliotecznej, powołanej na mocy Ustawy o Szkolnictwie Wyższym z dnia 4 maja 1982 r. oraz Statutu Uczelni, Biblioteka Główna doczeka się rozwiązania nabrzmiałych od lat problemów lokalowych. Pozwoli to na udostępnienie zale-

gających zbiorów, a tym samym na pełne włączenie się biblioteki w bieżącą realizację procesu dydaktycznego.

PRZYPISY .

1. O Bibliotece Głównej WSP pisali: A. Tabakowa: Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w latach 1946-1961, w: "Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, z. 18: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastoleciu rozwoju 1946-1961. Kraków 1965, s. 266-280; I. Burkotowa: Biblioteka Główna, w: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1946-1981. Kraków 1981, s. 65-73.
2. Zarządzenie Rektora Nr R-4/80 w sprawie Biblioteki Zakładu Filologii Romańskiej z dnia 15 V 1980 r.
3. J. Cwiekowa, R. Przelaskowski: Polskie biblioteki naukowe. Zarys problematyki, Warszawa 1975, s. 22.
4. Z. Sokół: Biblioteki wyższych szkół pedagogicznych w Polsce (Próba charakterystyki sieci bibliotecznej), "Rocz. Bibl.", r. XXIII, 1980, z. 1, s. 246.
5. W. Sokołowski: Sytuacja lokalowa bibliotek głównych Wyższych Szkół Rolniczych, "Rocz. Bibl.", r. XVI, 1972 z. 1-2, s. 272.